

Vzdělávací LISTY

02 | ČERVEN 2017

100 LET OD BITVY U ZBOROVA

BITVA U ZBOROVA

2. července 1917

VÁCLAV DOUDA

– hrdina, sokol,
řezbář, legionář

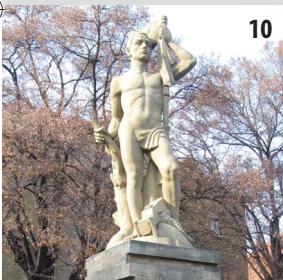
**KAŽDODENNÍ ŽIVOT
V JEDNOTÁCH**

a v Dolnorakouské
župě za Velké války

RUDOLF BŘEZA

Sochař, sokol
a legionář
Rudolf Břez

PSAL PŘED 81 LETY

Psal České obci
sokolské před 81 lety
Divadelní hra Poručík
Douda

Vážení čtenáři,

letošní druhé vydání Vzdělavatelských listů je pokračováním příloh časopisu Sokol, které jsou v letošním roce věnovány výročí 100 let od bitvy u Zborova, a tím také výročí Československých legií. Již v úvodníku minulého čísla jsem uvedl, že toto výročí je současně i připomenutím úzké vazby mezi legionáři a naší sokolskou obcí. Tím se stává i naším výročím, a proto je mu věnována i zvýšená pozornost nejen na stránkách Vzdělavatelských listů.

Předcházející vydání bylo zaměřeno především na vznik legií, přiblížení vztahu mezi legiemi a sokolstvem a připomenutí života a díla jednoho z hrdinů, legionářů a sokolů plukovníka Josefa Jiřího Švece, jehož jméno nese doposud i jedna ze sokolských žup. Vydání, které dnes dostáváte do ruky, podrobněji zachycuje událost, která se stala mezníkem v existenci legií. Bitva u Zborova měla velký význam pro československou myšlenku samostatnosti a svobody. U Zborova 2. 7. 1917 bojovalo samostatné československé vojsko jako celek pod svými prapory a za svobodu své vlasti, která byla v tu dobu součástí Rakouska-Uherska. Vítězství u Zborova nejenže podpořilo myšlenku československého zahraničního odboje, čímž do rukou čs. politických představitelů (T. G. Masaryk, E. Beneš, M. R. Štefánik aj.) dalo pádný argument pro uznání nároků Čechů a Slováků na svobodný společný stát, ale urychlilo i vznik československého vojska nejen v Rusku, ale i ve Francii a Itálii.

Další částí tohoto vydání Vzdělavatelských listů je širší pohled na události 1. světové války z pohledu sokolské obce a jejích členů. Mnozí z nich zažili utrpení a hrůzy bojišť po celé Evropě bez perspektivy své další budoucnosti i budoucnosti českého národa. Část z nich se pak ke svým nejbližším a do svých sokoloven již nevrátila. O tom svědčí tisíce pomníčků věnovaných obětem této války, které nalézáme prakticky v každé vesničce a městě. O této pohnuté historii vypovídá i v současné době probíhající výstava „Sport za Velké války“, uspořádaná Národním muzeem v Národním památníku na Vítkově v Praze.

Věřím, že uvedená dvě vydání Vzdělavatelských listů přispějí nejen k připomenutí hrdinství a obětí členů Sokola v řadách legií za 1. světové války, ale stanou se i vhodným podkladem pro tělocvičné jednoty a župy, které letošního Památného dne sokolstva využijí k připomenutí této významné součásti sokolské historie.

doc. dr. Zdeněk Mička, vzdělavatel ČOS

Časopis SOKOL – Vzdělavatelské listy – samostatná speciální příloha časopisu SOKOL, vydává Česká obec sokolská
Adresa redakce: ČOS, tiskové oddělení, Újezd 450/40, 118 01 Praha 1, tel. 257 007 332, e-mail: zkubin@sokol.eu
Redakce: Zdeněk Kubín, Kateřina Wágnerová | Tisk: Tiskárna Macík Sedlčany | Informace o časopisu podává a objednávky vyřizuje redakce. Nevyžádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Za věcný obsah článků odpovídají autoři. Redakce si vyhrazuje právo příspěvky upravovat, krátit nebo komentovat | MK ČR E 17339, ISSN 0489-6718 | Autorem fotografie na titulní stránce je Kateřina Perglová, Národní muzeum.

BITVA U ZBOROVA

2. července 1917

Psal se rok 1917 a v Evropě zuřila Velká válka.

Na straně ruské armády proti Rakousku-

-Uhersku a Německu bojoval v Rusku

významný počet českých dobrovolníků

– legionářů. Hned na počátku války, v roce

1914, vznikla v Kyjevě Česká družina, která

se prvních bojů zúčastnila už v listopadu

téhož roku u Tarnova. Později se z této

družiny stala velmi úspěšná divizní rozvědka.

V průběhu války legionářů stále přibývalo

a zmíněná družina byla přejmenována

na Československou střeleckou brigádu

skládající se z 1. střeleckého pluku „Mistra

Jana Husa“, 2. střeleckého pluku „Jiřího

z Poděbrad“ a 3. střeleckého pluku, který se

jmenoval pluk „Jana Žižky z Trocnova“.

Na jaře roku 1917 se situace v Rusku zkomplikovala, car abdikoval a vznikla prozatímní vláda. Do funkce ministra války byl jmenován Alexandr Fjodorovič Kerenskij. Ten přišel s plánem zahájit na haličské frontě ofenzivu, jež měla zasadit těžký úder především Rakousku-Uhersku. Útok, který

vešel do dějin jako Kerenského ofenziva, měl za strategický cíl Lvov. Spolu s masou ruských divizí měla útočit i Československá střelecká brigáda, specifický vojenský útvar. Přes nesporné vojenské úspěchy brigády byly její prapory, roty, poloroty a čtyři rozprýleny po celé dlouhé frontě a ještě nikdy nebojovaly

společně. Teorie i zkušenost říká, že vojenský útvar se stane organickým sehraným celkem až za delší dobu společného výcviku. Na něco takového však v případě českých rozvědčků a vojáků nebyl čas. Do konce června 1917 se jednotlivé roty postupně soustřeďovaly v Jezerné. Pro všechny zúčastněné to byl ohromný emocionální zážitek, tolik Čechů pohromadě a nyní se měli konečně postavit odvěkému nepříteli společně!

Původně měla Československá brigáda útočit v rámci 7. armády, jejímž úkolem bylo vést hlavní úder. Vzhledem k tomu, že Češi a Slováci měli velmi slabou výzbroj, kulometů zoufalý nedostatek a zcela nedostatečná byla i jejich výstroj, byli přiděleni k 11. armádě, jež měla podniknout jen vedlejší útok. Z 21. na 22. června 1917 obsadila Československá střelecká brigáda svůj přes šest a půl kilometrů dlouhý úsek, nacházející se jihozápadně od haličského města Zborov. Během deseti dnů,

2. 7. 1917 útok granátníků Čs. brigády u Zborova

Ve zborovských zákopech

kteří zbývaly do zahájení ofenzivy, museli čeští a slovenští vojáci vyspravit mělké, zanedbané zákopy a připravit je jako výchozí pozice k útoku. V průběhu dělostřelecké přípravy byli těžce zraněni dva pozdější naši významní generálové Jan Syrový (přišel o oko) a Otakar Husák. První obětí se ještě před vypuknutím bitvy stal velitel 6. rot prvního pluku, podporučík Igor Vilímek.

Úsek zaujatý Československou brigádou se nacházel ve středu postavení 49. armádního sboru generála Selivačeva. Na severu sousedil se 4. finskou divizí a na jihu s 6. finskou divizí. V záloze byla 82. divize. Z hlediska připravené ofenzivy tvořila brigáda našich dobrovolníků střed sestavy, obě finské divize pak křídla. 4. finská divize měla ovládnout Mogilu, jejíž masiv vévodil celému bojišti. Úloha Československé brigády byla spíše podpurná, zmocnit se kóty 391 měla brigáda až poté, kdy obě křídla dosáhnou svých cílů. Brigádě velel ruský plukovník V. P. Trojanov, praporům a rotám už veleli čeští důstojníci. Poručíci a velitelé rot vypracovali plán útoku, který plukovník Trojanov schválil.

Pozice českých vojáků byla obzvláště zranitelná. Z hlediska rakousko-uherského státu se dopouštěli velezrady a ta se za války všude trestala smrtí. Nebyli pod ochranou mezinárodních konvencí na ochranu zajatců. Všechny těchto věcí si byli dobře vědomi. Před útokem sundávali z čepic červenobílé stužky a pálili to, co je pro vojáka nejcennější, lístky a dopisy z domova. „Pro všechny případy“ – kdyby se dostali do zajetí. Přesto nadšení vojáků u Zborova bylo ohromné, hlásili se do války s tím, že chtějí položit život za samostatný stát.

Kerenského ofenziva započala 29. června 1917, 2. července přišla řada na 49. sbor a s ním na Československou brigádu. V časných ranních hodinách spustila dělostřelecká palba. Dobře zastrílené rakouské dělostřelectvo se soustředilo na chatrné zákopy Československé brigády. Přesto v 9.07 vyrazili čeští a slovenští granátníci I. praporu 1. pluku do útoku. Ačkoliv první z nich museli počítat s jistou smrtí, rychle se k nim připojovaly další rotý a čety z pluku. Útočící vojáci smetli předsunuté strážce a pronikli do první obranné linie. Asi v 9.30 vyrazil ze zákopů opěrného bodu s názvem Katja i 2. pluk a do 10.00 hodin měli čeští dobrovolníci obsazeno první rakouské obranné postavení v úseku celé brigády. V další hodině pak pronikli do druhé a třetí rakouské obranné pozice.

Nejkrvavější boje se odehrály kolem poledne 2. července. Jednalo se o boje o Mogilu, opevněné návrší držené 86. uherským plukem, které měla původně ovládnout 4. finská divize, ale ta byla v boji neúspěšná. Mogila Čechoslovákům dlouho

Bratři od Zborova

odolávala, ačkoliv ti se bili jako lvi a to, s jakou prudkostí a rozhodností do boje o Mogilu nastoupili, se stalo legendární a bylo později vzpomínáno v mnoha literárních dílech pojednávajících o bitvě u Zborova. Okolo 14. hodiny byla Mogila dobyta. Jak se později ukázalo, právě zde padla většina z téměř 200 mrtvých českých a slovenských legionářů.

Prudkému útočnému rozmachu Československé brigády spolu s postupem ruských jednotek se podařilo prolomit rakouskou frontu v šíři 12 km a hloubce 5 kilometrů. Po šestihodinovém boji a po odražení nedůrazných protiútoků jak rakouských jednotek, tak i jednoho praporu 102. německého pluku, se rakousko-německá obrana ustálila ve vzdálenosti 3 až 5,5 kilometru od výchozích pozic. Československá brigáda zajala přes 4000 vojáků a důstojníků. Vzhledem k tomu, že sama čítala asi 3500 mužů, jednalo se o počet přesahující její početní stav. Dále Čechoslováci ukořistili 20 děl, velké množství pušek, kulometů a dalšího vojenského materiálu. Odvážný útok brigáda zaplatila

Čs. legionáři na cestě ke Zborovu

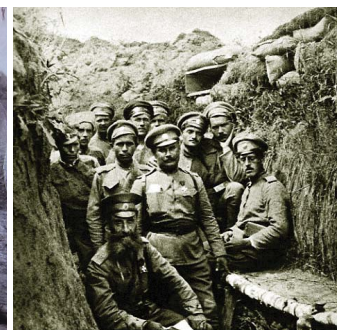
Mítink Čs. brigády před bitvou u Zborova

Oběd v zákopech

Po bitvě u Zborova

poměrně těžkými ztrátami, 167 mužů padlo přímo v boji, 17 zraněných zemřelo v následujících dnech, 11 vojáků zůstalo nezvěstných. Počty raněných nebyly zjištěny, odhady se pohybovaly v rozmezí 880 až 1041 vojáků. Mezi padlými bylo i 5 velitelů rot, další pak byli mezi raněnými.

Přesto bylo vítězství Československé brigády nesporné a ohromující a velení ruské armády překvapilo. S něčím takovým se nepočítalo, zvláště když původní úloha Čechoslováků, vzhledem k jejich špatnému vojenskému vybavení, měla být skutečně jen pomocná. Nakonec to byli oni, kdo vybojovali daleko zásadnější vítězství než 7. armáda, která měla vést útok hlavní, ale neuspěla.

Mnoho vojenských expertů se dodnes zamýšlí nad tím, jak se podařilo málo početné a špatně vyzbrojené armádě zvítězit nad dobře vyzbrojeným, početně daleko silnějším a hlavně sevcvičeným nepřítelem. Jistě velkou roli sehrála morálka, ohromné nasazení a vlastenectví, se kterým Čechoslováci do boje nastoupili, ale jen to by nestačilo. Jako pravděpodobný se jeví fakt, že hlavní vojenská síla brigády

spočívala paradoxně právě v tom, že vojáci nepostupovali v sevcvičených řadách, neboť neprošli společným vojenským výcvikem, ale využívali své bohaté zkušenosti z rozvědné činnosti. U Zborova útočili tak, jak byli zvyklí při svých rozvědných akcích. Podrobně propracované plány útoku měl pouze 1. pluk, nástup granátníků a jednotlivých rot byl určován na vteřiny. Naproti tomu se zdá, že 2. pluk měl jen všeobecnou instrukci zahájit nástup poté, až 1. pluk pronikne do rakouských pozic. Zdá se tedy, že nesevcvičenost brigády spolu s bohatou zkušeností jejích velitelů a vojáků z náročné rozvědné činnosti vytvořily předpoklad pro její nešablonovitý a pružný útok. Hypoteticky lze vyslovit domněnku, že pokud by brigáda měla čas na řádné sevcvičení podle zásad platných v ruské armádě, nebyla by tak úspěšná.

Z vojenského hlediska představoval zborovský průlom velký úspěch, ovšem z hlediska celé obrovské fronty jen úspěch lokálního rázu a nakonec operačně bezvýsledný. Zborovská bitva byla totiž pouze součástí Kerenského ofenzivy, která

měla obnovit bojeschopnost ruské armády, zatlačit vojska ústředních mocností, stabilizovat situaci v Rusku, obnovit autoritu vlády a zastavit nástup bolševiků. To se ovšem nestalo. Z politického hlediska byl ovšem náš úspěch v bitvě u Zborova velmi významný, mocně vkročil do českých dějin a zapsal se do české historické paměti. V historii vzniku samostatného československého státu zaujímá klíčové místo a stal se takřka synonymem pro vznik československé branné moci.

Po vítězství u Zborova zrušila ruská vláda veškerá omezení na formování nových jednotek z českých a slovenských zajatců. Postupně v Rusku vzniklo šedesátitísícové československé vojsko, které se stalo významným činitelem v dějinách světové války a ruské občanské války. Toto vojsko, sestávající z českých a slovenských legionářů, bylo vytouženou Masarykovou armádou, která bojovala za samostatný československý stát, a která by zřejmě, bez pro nás slavné a právem oslavované bitvy u Zborova, vůbec nevznikla.

Kateřina Byrouti, Vzdělávatelský odbor ČOS

Praporečik Špidlík a podporučíci Švec a Syrový, zborovské zákopy

Václav Douda

– hrdina, sokol, řezbář, legionář

Na Praze 4 se nachází ulice, která vede z podolského nábřeží nahoru na Pankrác. Jmenuje se Doudova a je pojmenována po legionáři a sokolu Václavu Doudu. Ulice svůj název dostala poprvé v době svého vzniku v roce 1925. Za druhé světové války byla na pět let přejmenována. Nesla jméno po německém císaři a českém králi Zikmundu Lucemburském. Po válce se vrátil její původní název.

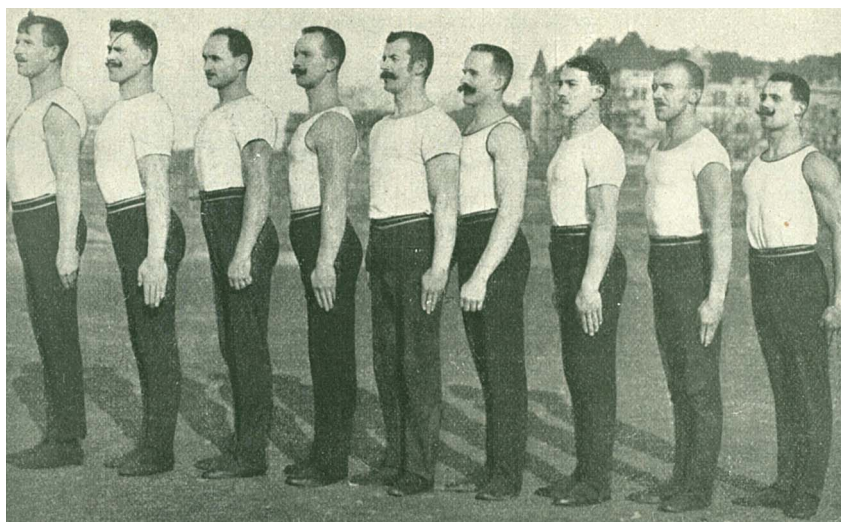
V Doudivě ulici je hřbitov, kde je pomník padlým vojákům v obou světových válkách. I zde se nalézá jméno Václava Doudy s datem úmrtí 18. 8. 1918 na Sibiři. Bratr Václav Douda se narodil v roce 1886. Do širokého povědomí se dostal jako hrdina-legionář v československých legiích v Rusku a také jako řezbář, který i v těžkých válečných podmínkách vyřezal šachy a housle. Zemřel v bojích o bajkalské tunely, v bitvě u stanice Posolskaja. Byl to největší boj na sibiřské magistrále. Šlo o 32 tunelů po jižním břehu Bajkalského jezera. Kdyby se rudoarmějci těchto tunelů zmocnili nebo je trhavinami narušili, byly by cesty do Vladivostoku naprosto uzavřené, protože cesta mimo trať by byla skrz neprůchodné pohoří obklopené bažinami. Aby nedošlo k poškození tunelů, bylo třeba dobýt je obchvatem.

Citujme nyní několik vzpomínek z pera jeho legionářského kolegy L. Klegy:

„V prosinci r. 1917 bylo zima v zemljankách 5. pluku TGM v Borispolu u Kyjeva. Zima a špatná strava zajisté působí nepříznivě na náladu každého, a proto i naši dobrovolci byli nespokojeni. Velitel pluku byl v tomto ohledu bezmocný, a proto požádal mne za důstojnický sbor, abych bratřím těžkou situaci se zásobováním vysvětlil a je podle možnosti uklidnil. Byl tedy svolán ‚miting‘ pluku do divadelní zemljanky a tu snažil

jsem se bratřím vysvětlit, že poměry, které se po revoluci v Rusku vytvořily, jsou takového rázu, že nemůžeme nikoho obviňovat, musíme trochu trpět a hledět si pomoci sami. A tu vystoupil na podium br. desátník Vašek Douda. S dobráckým výrazem ve tváři a zvláštním kamarádským a humoristickým způsobem řeči, kterému nikdo neodolal, přispěl mi ku pomoci říka: ‚Bratři, bratr doktor má pravdu, nikdo za to nemůže, utáhneme si trochu řemenem břich, aby nám v něm nekručelo, však ono zase bude lépe.‘“

„Od jara 1918 stýkal jsem se s br. Doudou denně u Úderného praporu, do něhož jsme vstoupili. Myslím, že nebylo u praporu jediného bratra, který by ho neměl rád. A nejen to, vážili si ho, uznávali jeho autoritu, nejen vojáci, ale i důstojníci. Byl sokolem tělem i duší a je přirozeno, že sokolského ducha i tělocvičné zkušenosti plně uplatnil v praporu, na každé stanici, kde se stálo, už nastoupilo jeho vzorné družstvo a pilně cvičili.“

Družstvo pro VI. mezinárodní závod v Paříži

„Pak byl boj u Pozolské, kde velkolepým a odvážným manévrem přeplavil se Úderný prapor s několika menšími částmi po jezeře Bajkalském do týlu nepřítele, dostav za úkol ustupujícího nepřítele zadržeti a zničit. V sobotu dne 17. srpna 1918 rozpoutal se rozhodující boj. Výsledek boje byl ten, že východní armáda nepřítele byla úplně rozbita a tím byla východní fronta likvidována. Však za velkých obětí z naší strany. Padla řada bratří, mezi nimi sokolové Pokorný a Václav Douša, střelený do prsou. Vystřílel ze svého kulometu všechny patrony, pak vida, že kulomet mohl by se dostatí valčímu se nepřítele, zničil jej ručním granátem a střílel z vintrovky. Když opět vystřílel všechny patrony, chopil se ručních granátů a s voláním: Kupředu hoši, bijte do toho! vrhl se vpřed, však brzy se skácel k zemi, nepřátelská kulka učinila konec jeho životu. A teď tu ležel, hrdina, s klidnými rysy ve tváři, trochu jakoby udiven. Vždyť on chtěl vykonat ještě víc a chtěl se též vrátit domů. Potlačovali jsme slzy deroucí se do očí nad jeho mrtvolou a nad jeho ztrátou. A tak daleko v Sibiři, na břehu jezera bajkalského již 10 let spí klidným spánkem vzorný sokol a legionář Václav Douša ve společném hrobě s Jihoslovanem Staničičem.“

Pochován byl 21. srpna. V legiích dosáhl hodnosti podpraporčíka. V roce 1921 byl

po intervenci ČOS povýšen na poručíka im memoriam. V časopise Tělocvik bylo uveřejněn nácvik Doušova posledního cvičení, které složil v legiích.

Václav Douša byl členem Sokola v pražském Podolí. Byl v Erbenově družstvu, které zvítězilo na mezinárodních závodech Svazu evropských tělocvičných spolků v Paříži v listopadu r. 1913. Mezi jednotlivci se „šprýmař br. Douša“, tak je popsán v dobovém tisku, umístil na 14. místě. Do československého vojska v Rusku vstoupil 10. 8. 1917 a byl zařazen do záložního praporu. Když se utvořila úderná rota, stal se jejím cvičitelem tělocviku. Tradí se, že nebylo oblíbenějšího člověka a cvičil všude a za všech okolností.

Doušou vyřezávané šachy

Br. Klega ještě vzpomíná, jak obdivovali Doušovy řezbářské práce – housle, které sám vyrobil a ozdobil národními ornamenty. Měl v plánu je dovézt své manželce jako dárek. Do dnešních dnů se dochovalo jiné jím vyřezané dílo – šachy. V zajateckém táboře se seznámil s legionářem a šachistou Karlem Hromádkou (1887–1956). Oba je sblížil stejný koníček. Br. Douša vyřezal svému příteli šachové figurky vysoké kvality ze dřeva, které posbíral v táboře. Černé kameny představují tureckou

armádu a bílé ruskou. Tato práce mu trvala rok a půl. Václav Douša předal hotové dílo Karlovi krátce před svojí smrtí. Ačkoli byl Karel Hromádka několikrát zraněn a několikrát jeho život visel doslova na vlásku, dostal se nakonec přes Vladivostok, Japonsko, Tichý a Indický oceán, Seuzský kanál do Itálie a odtud přes Alpy zpátky do nově vzniklé republiky. A šachy přivezl s sebou. Oženil se a narodili se mu synové Vladimír a Milan. Již v roce 1936 byly šachy vystaveny v sokolovně v Doušově rodném Podolí při příležitosti vzpomínkových slavností na jeho osobu. Tím ale jejich cestování neskončilo. Syn Milan po komunistickém převratu uprchl do Kanady. V roce 1964, kdy byl již jeho otec Karel Hromádka mrtvý, navštívil Československo a propašoval šachy a jiné cenné věci přes Francii a Anglii do Toronta. V roce 1995 je přivezl zpátky do republiky a věnoval je Národnímu muzeu.

Šachy můžete vidět v Národním památníku na Vítkově do 28. 2. 2018 v nově otevřené výstavě Národního muzea Sport za Velké války.

Kateřina Wágnerová, Vzdělávatelský odbor ČOS; fotografie šachových figurek Šárka Rámišová, Oddělení tělesné výchovy a sportu, Národní muzeum.

Lazareť v táborském Sokole

Každodenní život v jednotách a v Dolnorakouské župě za Velké války

Česká obec sokolská během I. světové války motivovala a podporovala jednoty v humanitární činnosti. Na základě toho byly do žup a jednot rozeslány pokyny, na co se v jednotách zaměřit. V sokolských časopisech vznikaly nové rubriky, kde byly podávány široké informace. Například kam a za kolik lze zavolat z veřejných telefonních budek, jakým způsobem posílat poštu a balíky vojnům do pole nebo psychologické rady, jak hovořit s pozůstalými. Tiskly se seznamy padlých bratrů a zveřejňovaly se údaje o pohřešovaných.

Jednoty byly vybízeny, aby sokolovny nabídky k používání jako lazarety, vybíraly se příspěvky na zaopatření rodin bez mužů, vedly se na jednotách lékárníčky, sháněl se mobiliář do lazaretů, poskytovaly se k využívání automobily a jiná zařízení a v neposlední řadě, aby jednoty vyvíjely osvětovou a přednáškovou činnost. S tím souvisí i samotná zdravotnická činnost bratrů a sester v nemocnicích a lazaretech.

Podle statistik k 10. dubnu 1915 nastoupilo do války 30 % sokolů, což odpovídá přibližně 50 000 mužů. V tu dobu fungovalo již 29 sokolských lazaretů a další sokolovny byly k tomuto účelu nabízeny. V Brandýse nad Labem byla

sokolovna propůjčena školním účelům, v Budějovicích byla využívána jako vojenská noclehárna a v Hradci Králové poskytla přístřeší haličským uprchlíkům, stejně tak v Jablonci nad Jizerou. Dále sokolové pomáhali při polních pracích, rodinám pozůstalých, šili prádlo a obstarávali knihy pro raněné. V Náměšti nad Oslavou měli zhotoveno přes 10 000 tisíc uměleckých lístků, které se měly prodávat na podporu sokolovny. Po vypuknutí války se tamní jednota rozhodla akci uspořádat, ale ne kvůli sokolovně, nýbrž aby výtěžek šel Červenému kříži.

Vznikla Ústřední správa sokolských lazaretů. Mnoho darů, zvláště před Vánoci,

se šlo pro raněné vojáky. Za všechny jmenujme např. smíchovský pivovar, který daroval 400 litrů piva. Ranění v lazaretech nejvíce četli historické romány a válečné povídky, hlavně Jiráskova, Třebízského, Klostermanna a také knížky s ilustracemi.

Dolnorakouská sokolská župa

Před válkou měla župa Dolnorakouská 15 jednot, nejpočetnější byla jednota Vídeň X., která se nacházela v lokalitě, kde žilo nejvíce Čechů a kde stála i Komenského škola. V jednotách se potýkali s problémy příznačnými pro život

Dětská opatrovna v Kladně

Lékaři a ošetřovatelky v Mladé Boleslavi

v zahraničí. Členy Sokola bývali většinou dělníci a chudší vídeňští Češi. Díky větší fluktuaci obyvatelstva a sociálního postavení docházelo k časté výměně sokolů a odchodu členů do Dělnických tělovýchovných jednot a spolku Orel. Dalším problémem byly nevyhovující podmínky pro cvičení. Vlastních sokoloven nebylo a cvičilo se v podzemních nevětraných místnostech, pronajatých prostorech a školách, kde volné místnosti byly omezeny činností dalších spolků. Veřejná setkání kvůli nepříznivé politice vůči Sokolu museli omezovat, zvláště nošení kroje. Po vypuknutí války se změnila priority. Důležitá byla péče o raněné a nemocné české vojíny, podpora rodin, jejichž otcové narukovali, a pořádání

veřejných sbírek. Ustanovil se Pomocný sbor, který svojí činností překračoval hranice župy. Díky odvodům se utlumila sokolská činnost a obdobně jako v Českých zemích ženy musely zastat práci, kterou dříve dělali většinou muži. Kromě humanitárních činností organizoval Pomocný sbor i akce pro „duševní osvěžení“. Ve vídeňských nemocnicích raněným krajanům hráli ochotnická představení a zpívali české písně.

V Českém domě uspořádali vánoční slavnost, kde se sešli ranění čeští vojíni s dalšími Čechy žijícími ve Vídni. Výtěžek ze vstupenek byl darován Červenému kříži. Akce byla tak povedená, že ji druhý den chválily i vídeňské noviny.

Česká obec sokolská rozeslala po celém sokolstvu dotazníky, které se týkaly života v jednotách za války. Dochovaly se odpovědi i z župy Dolnorakouské. Z nich se dovídáme, že spousta členů se

kvůli nedostatku práce vrátila z Vídne zpět do svých domovů a jiní narukovali. Sbírkový se vybíraly hlavně pro Červený kříž. Kromě již zmíněného Komenského školy nevznikly lazarety v žádných dalších prostorách, ve kterých se cvičilo. Několik sester z každé jednoty se přihlásilo jako dobrovolnice k ošetřování raněných. Největší pomoc raněným spočívala v trávení společného času s nimi, dodávání jim knih, časopisů, občas i pečených koláčů, a pomáhání s psaním korespondence. Na dotaz, zda je jednota ochotna vypomáhat při dodržování veřejné bezpečnosti, většinou jednatelé neodpovídali, jen Vídeň I. poznamenala, že ochotní by byli, ale vídeňské poměry tomu nikdy nedovolí.

*Kateřina Wágnerová,
Vzdělávatelský odbor ČOS*

Obvaziště lazaretu v Sokole Pražském

Péče o prádlo v kladenském Sokole

Pomník v Sadské

Alegorie literatury

Výzdoba na spořitelně

Sochař, sokol a legionář Rudolf Březka

Rudolf Březka se narodil 5. dubna 1888 v Podolí u Brna. Vyučil se v sochařsko-kamenickém závodě v Brně, kde pracoval pod vedením sochaře Lehmana. Současně navštěvoval i průmyslovou školu v Brně.

Díky talentu a vyhraným soutěžím odešel v roce 1907 do Prahy, kde se na Umělecko-průmyslové škole učil u prof. Drahoňovského a prof. Suchardy. Absolvoval ji v roce 1913. O rok později se snažil uprchnout před válkou do Dánska, na hranicích byl však zastaven a musel narukovat do rakouské armády. V Itálii se dostal do zajetí a přidal se k čs. legiím, s nimiž se vrátil do vlasti. Po válce zůstal v Praze a vypracoval se na jednoho z předních sochařů první republiky. Nejvíce se věnoval portrétům, vojenským pomníkům, výzdobě nově vzniklých reprezentačních budov nového státu a drobné plastice. Jeho díla lze nalézt po celém tehdejší Československu. Jmenujme např. již neexistující pomník padlým a popraveným příslušníkům 33. pěšího pluku Doss Alto v Chebu nebo sochu T. G. Masaryka v nedaleké Dobrovici, která měla pozoruhodný osud. První socha z roku 1927 byla zničena za války, druhá od R. Březky z roku 1947 byla odstraněna v roce 1959 a opětovně vztýčena roku 1968, 1973 odstraněna a 3. března 1990 znovu odhalena a stojí v Dobrovici dodnes.

Br. Březka pracoval pro ministerstva, obec legionářskou a samozřejmě i sokolskou, neboť on sám i jeho rodina se k členství v tomto spolku hlásili. Ještě

jako student navrhl prapor pro sokolskou jednotu ve svém rodném Podolí. Dochoval se dodnes a v současné době se renovuje. Pracoval i na reliéfech, které zdobily VI. všesokolský slet v Praze. Pro Sokol navrhl několik odznaků a dalších drobných plastik. Ve 20. letech v pomníkové tvorbě převažují dva silné motivy – rozepjaté ruce a postavy žen (alegorické i konkrétní). Zobrazení sokola vidíme i na náhrobní plaketě umělčovy rodiny z roku 1947 v Podolí. Bronzová deska zobrazuje ženu – matku zemi, která schraňuje své děti (plody) do své náruče, a sokol s rozepjatými křídly na jejím rameni je odkazem na ideu sokolskou a národní. Další bronzová deska, jejímž hlavním motivem je žena a dítě, je zasazená do fasády Tyršova domu. Jedná se o pomník, který stál na hřbitově, kde je pohřbena Vincencie Tirschová – matka Miroslava Tyrše, a byl přenesen do areálu Tyršova domu.

Rudolf Březka pracoval i po druhé světové válce až do roku 1953, kdy vážně onemocněl. Zemřel 2. ledna 1955 v Praze ve věku 66 let. Galerii Rudolfa Březky můžete navštívit v jeho rodné obci Podolí u Brna.

*Kateřina Wágnerová,
Vzdělávací odbor ČOS*

Prapor Podolí u Brna

Hrob, kde spí Václav Douda a jeho bratři

Psal České obci sokolské před 81 lety Divadelní hra Poručík Douda

V roce 1936 poslal Československé obci sokolské dr. Josef Zdvihal z Vršovíc svůj rukopis, divadelní hru Poručík Douda, která by pojednávala o životě legionáře Václava Doudy. Žádal o příslib zakoupení určitého počtu výtisků a zveřejnění příspěvku „Vydáno s podporou ČOS“.

Ve hře se prolínalo několik témat, od slovanské pospolitosti, neboť hlavními hrdiny měli být Čech, Jihoslovan a Rus, přes pietní vzpomínku na padlé hrdiny až po připomínku bitvy u Pozolské na Bajkalském jezeře, kde zahynulo mnoho sokolů. Hlavním cílem pak byla glorifikace hlavního hrdiny – Václava Doudy. Jeho životopis a zásluhy byly uvedeny i v předmluvě k dílu.

Rukopis s průvodním dopisem byl přeposlán členu divadelní komise Ing.

Vladislavovi Stadlmannovi. Ten si při posuzování díla nebral servítky. Hned v úvodní větě napsal, že po literární stránce se jedná o dílo bezcenné. „Je psáno ve špatných rýmech – nelze říci ve verších. Rýmy jsou strašné, úžasně naivní. Užité fráze jsou otrápané a celá řeč jest vůbec nemožná. O gramatice a pravopisu vůbec nemluví.“ Dále zhodnotil dílo i po stránce divadelní. Kritizuje, že každý výjev je v úplně jiné dekoraci a v popisu scén se objevují předměty a věci, které se na divadle vůbec nedokážou vytvořit. Jako příklad zmiňuje účast 112 mužů (4 roty) a po tomto velice krátkém dějství následuje scéna s cvičením 27 mužů:

„Zastavit stát!
Kazíš stále čtvrtá četo,
úderné naše devítky!

*To bych se však s Tebou neshodl!
Zacvičte je chvíle této
Bez další však jen námitky.
První, druhá, třetí, rozchod!“*

Autor si také přál mít na jevišti vraníka, celou armádu, bitvy, kulometry, ručnice. Ve vyjádření proto stálo: „Stavba jedné scény by trvala i při nejmoderněji zařízeném jevišti nejméně 15–20 minut, děj 2–3 minuty a zase stavba nová. Na vydání tohoto tisku nemá divadelní komise ani nakladatelství zájem.“

Panu Zdvihalovi výše uvedená tvrdá kritika zaslána nebyla, bylo mu jen pár větami oznámeno, že ČOS vydání tohoto dramatu nepodpoří. Další korespondence s panem Zdvihalem není známa.

*Kateřina Wágnerová.
Vzdělavatelství ČOS*

SPORT ZA VELKÉ VÁLKY

NÁRODNÍ
MUZEUM

Výstava / Exhibition Sport during the Great War Od / From 19/5/2017

Národní památník na Vítkově / U Památníku 1 900, Praha 3 / www.nm.cz

S podporou: MINISTERSTVO
KULTURY

Partner NM: ŠKODA

Generální mediální partner NM: Česká televize

Mediální partner NM: Český rozhlas

Partneři výstavy:

 RUNCZECH

 FAN

 VOJENSKÝ
HISTORICKÝ
MUZEUM PRAHA

